

Velfærd under pres

Indhold

Forord	2
Indledning	3
Revolution i levetid	4
Flere ældre og færre i den arbejdsdygtige alder	5
Ældrebrøken stiger	6
Ændret alderssammensætning koster knap 30 mia. kr. frem til 2030	7
Underskud på den strukturelle saldo	8
Hængekøjeproblemet	9

Forord

Danmarks velstand i dag og i fremtiden er afgørende for, hvilken velfærd vi kan tilbyde hinanden.

Velstanden afgør, om vi som samfund har råd til den nyeste og bedste behandling på sygehuse og den fremmeste medicin på markedet. Og når vi er trygge ved, at vores forældre har en værdig alderdom, og at vores børn bliver passet af gode pædagoger, kan vi trygt gå på arbejde.

Men vi står som samfund over for store udfordringer, der i de kommende år vil presse vores velstand og velfærd.

Pandemi og recession, global protektionisme og international tech-konkurrence, klimakrise og et velfærdssamfund under demografisk pres er omsiggribende forandringer, der vender op og ned på verdensordenen og på vilkårene for det danske samfund, som vi kender det.

I Dansk Erhverv tror vi på, at vi i et tæt samarbejde mellem erhvervslivet og det øvrige samfund kan fremtidssikre velstanden og velfærden. Og vi ved, at erhvervslivets handlekraft kan bidrage væsentligt til at hjælpe samfundet igennem de historisk store udfordringer.

Erhvervslivet kan trække Danmark i gang. Skabe arbejdspladser, velstand og fremgang.

Derfor melder vi os i den kommende tid ind i samfundsdebatten med vores tanker om og idéer til, hvordan vi vender udfordringer til muligheder.

Inden vi når til den debat, udgiver vi en række baggrundsnotater, som beskriver fire samfundsudfordringer, som Danmark står over for:

1. Recession i kølvandet på corona
2. En ny verdensorden med globalisering, protektionisme og digitale giganter
3. Velfærd under pres af demografiske forskydninger
4. Klimakrise

Foran dig har du baggrundsnotatet om Velfærd under pres.

God læselyst!

Indledning

Nye teknologiske og medicinske opdagelser gør os dygtigere og dygtigere til at fremme sundhed og behandle sygdomme. På et århundrede er der sket en revolution i levetid og livskvalitet: Vi lever længere og med mindre sygdom og smerte.

I takt med at vi i fremtiden vil leve endnu længere, vil antallet af ældre også vokse markant. Store årgange fra efterkrigstiden har netop nået folkepensionsalderen eller gør det snart. Derfor vil Danmark i de kommende år opleve, at en stigende andel af befolkningen bliver ældre og forlader arbejdsmarkedet.

Det lægger pres på vores velfærdssystem, fordi antallet af personer i den arbejdsdygtige alder ikke kan følge med. Der bliver færre til at forsørge flere. Denne demografiske udvikling er en udfordring for finansieringen af velfærden i fremtiden, og virksomheder, politiske ledere og beslutningstagere står over for væsentlige beslutninger om, hvordan vi håndterer det.

Dansk Erhverv ønsker at bidrage til diskussionen ved at komme med konstruktive forslag til, hvordan den offentlige og private sektor kan samarbejde bedre, hvordan klimaomstilling, innovation og sund økonomi skal gå hånd i hånd, og hvordan digitalisering kan trække en sådan udvikling, hvis vi prioriterer at styrke rammerne.

Som baggrund for debatten har vi analyseret de fire – i vores optik – væsentligste samfundsudfordringer, som Danmark står over for. I dette baggrundsnotat beskriver vi den demografiske udfordring, og hvordan den sætter vores velfærd under pres.

Vi konkluderer, at der i 2030 vil være 160.000 flere danskere end i dag, der er 80 år eller ældre. Samtidig vil antallet af danskere i alderen 18-64 år være godt 7.000 lavere. I 2040 vil forskellen være endnu større. I dag er der ca. 11 personer i arbejdsstyrken pr. dansker over 79 år. I 2040 vil der kun være 6.

Den demografiske udfordring er særligt udfordrende for et land som Danmark, fordi vi har et velfærdssystem, som i høj grad afhænger af skatteindtægter fra beskæftigede. Den ændrede befolkningssammensætning koster derfor knap 30 mia. kr. frem til 2030. Den demografiske udfordring medvirker til, at der i en årrække vil være underskud på den strukturelle saldo – underskuddet forventes at blive så stort, at vi kommer til at bryde Budgetlovens regler om det maksimalt tilladte underskud.¹

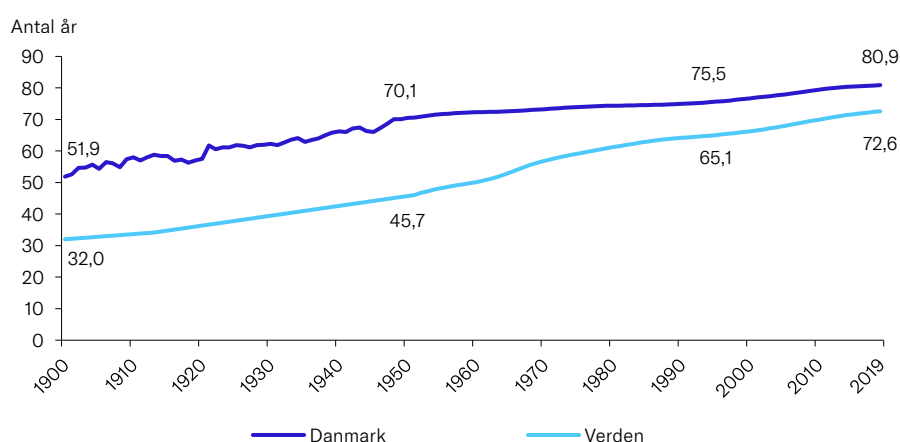
Nedenfor beskriver vi først, hvordan levetiden er steget, og hvordan demografien kan forventes at ændre sig i de kommende år. Dernæst beskriver vi, hvordan den ændrede aldersmæssige sammensætning af befolkningen vil påvirke de offentlige finanser og dermed finansieringen af velfærdssamfundet.

¹ I senere afsnit i kapitlet beskriver vi den strukturelle saldo og Budgetloven nærmere.

Revolution i levetid

Siden år 1900 er den gennemsnitlige levetid i Danmark og resten af verden steget markant, se figur 1. Mens en dansker født i 1900 kunne forvente at blive knap 52 år i gennemsnit, kan en dansker i dag regne med at blive knap 81 år i gennemsnit. Den danske middellevetid har over hele perioden været højere end middellevetiden i verden.

Figur 1: **Middellevetid, Danmark og verden, 1900-2019**

Kilde: Our World in Data, Life expectancy, besøgt 07-09-2020.

Note: Middellevetid ved fødsel, det gennemsnitlige antal år en nyfødt kan forventes at leve under den forudsætning, at de nuværende dødshyppigheder for alle grupperinger af køn og alderstrin holder sig på det samme niveau i al fremtid. For Danmark er der tal for alle årene i perioden. For Verden findes der tal fra 1900, 1913 og fra 1950 og frem. Tallene mellem 1900 og 1913 og mellem 1913 og 1950 er her ekstrapolerede.

Den høje vækst i den danske levealder mellem 1900 og 1950 skyldes bl.a., at man fik bugt med tuberkulose og forskellige infektionssygdomme, og at der blev gennemført politiske velfærdsordninger. Fra 1995 og frem er middellevetiden igen steget relativt kraftigt, hvilket bl.a. skyldes et mere effektivt sundhedsvæsen og medicinske fremskridt.²

Danskerne lever altså heldigvis længere og længere. Det er isoleret set en god ting, men som vi beskriver i de senere kapitler, lægger det også et pres på det danske velfærdssystem.

² Sundhedsudvalget og Det Politisk-Økonomiske Udvalg (2016): Kraftig stigning i befolkningens levealder.

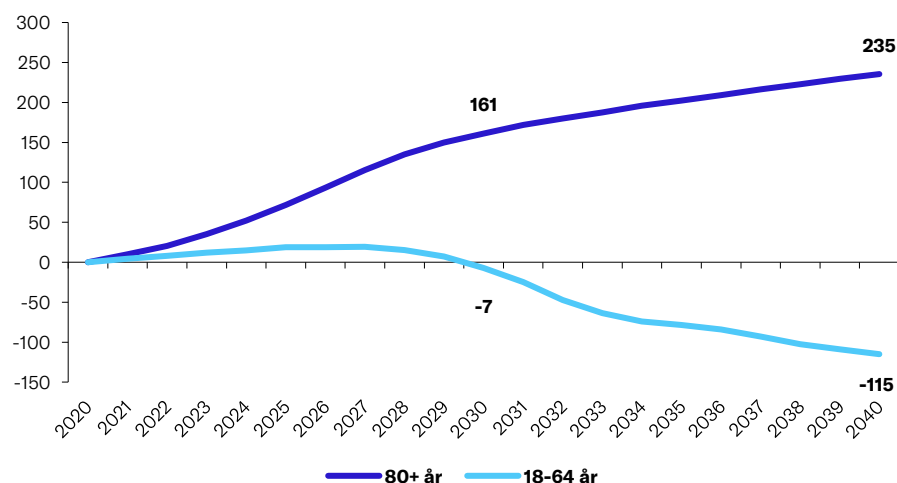
Flere ældre og færre i den arbejdsdygtige alder

Danmarks Statistik forventer, at antallet af ældre borgere i Danmark vokser markant frem mod 2040, samtidig med at antallet i den arbejdsdygtige alder samlet set falder. Særligt ældre på 80 år eller derover er plejekrævende og har høje sundhedsudgifter.

Figur 2 nedenfor viser den samlede udvikling i antallet af hhv. 80+-årige og 18-64-årige danskere hvert år sammenlignet med år 2020.

Figur 2: **Udvikling i antallet af danskere i forskellige aldersgrupper**

Udvikling siden 2020, tusind personer

Kilde: Danmarks Statistik, tabel BEF5 og FRDK120, besøgt 02-09-2020.

Note: Tallet fra 2020 er befolkningstal og herefter er det Danmarks Statistiks befolkningsfremskrivning.

Alene i 2030 vil der samlet set være godt 160.000 flere danskere, der er 80 år eller ældre, end vi har i dag. Samtidig er antallet af danskere på 18-64 år blevet godt 7.000 lavere.

I 2040 er forskellen endnu større; her er antallet af +80-årige borgere godt 235.000 større end i dag, mens der er 115.000 færre 18-64-årige. Det betyder, at personer i beskæftigelse vil udgøre en faldende andel af den samlede befolkning fra omkring 2028 til 2040, mens andelen af ældre på 80 eller over stiger.

Antallet af 80+-årige stiger kraftigt frem mod år 2040, mens antallet af 18-64-årige falder.

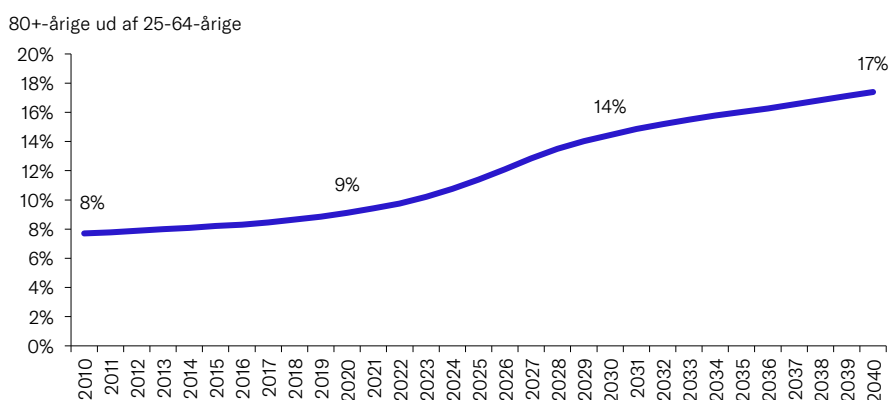
I 2040 vil der være godt 235.000 flere +80-årige borgere end i dag, mens der vil være 115.000 færre 18-64-årige.

DREAM-gruppen skønner i deres seneste fremskrivning af befolkningens arbejdsmarkedstilknøytning, at det demografisk betingede fald i beskæftigelsen vil være omkring 60.000 personer frem mod 2040.³

Ældrebrøken stiger

Ældrebrøken angiver forholdet mellem antallet af ældre og personer på arbejdsmarkedet. Ældrebrøken stiger, når antallet af ældre stiger, mens den falder, når det modsatte er tilfældet. Den er kun steget marginalt siden 2010 og indtil i dag, men forventes at stige mærkbart frem mod 2040, se figur 3.

Figur 3: Ældrebrøkens udvikling over tid

Kilde: Danmarks Statistik, tabel BEF5 og FRDK119, besøgt 02-09-2020.

Note: Tallene frem til 2020 er befolkningstal og herefter er det Danmarks Statistiks befolkningsfremskrivning. Ældrebrøken er her defineret som antallet af borgere, der er 80 år eller ældre, divideret med antallet af borgere, der er mellem 25 og 64 år.

I 2020 svarer antallet af danskere, der er 80 år eller ældre, til 9 pct. af personer i den erhvervsaktive alder, som her er defineret som aldersgruppen 25 til 64 år. Det vil med andre ord sige, at for hver 100 danskere i alderen 25-64 år er der 9 ældre danskere, som er 80 år eller derover. I 2040 forventes den at stige til 17 pct. Det vil i så fald være tæt på en fordobling sammenlignet med i dag.

Sagt på en anden måde svarer det til, at der i 2020 er 11 personer i arbejdsstyrken pr. borger over 79 år. Det forventes at falde til knap 6 personer i 2040.

Ældrebrøken er i år 2040 mere end fordoblet i forhold til år 2010.

I 2020 er der 11 personer i arbejdsstyrken pr. borger over 79 år. I 2040 falder dette tal til knap 6 personer.

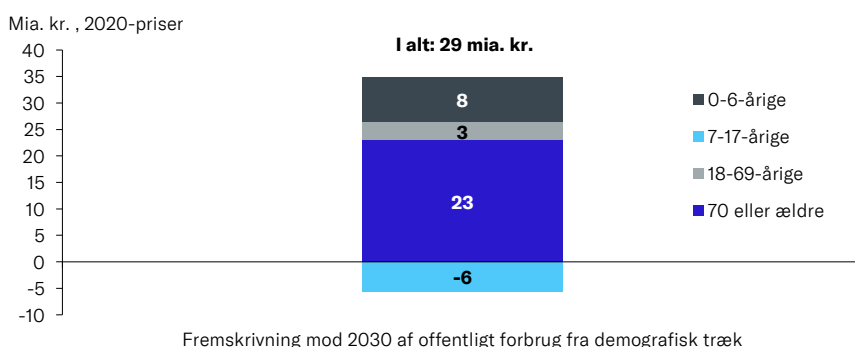
³ DREAM-gruppen (2019), "Fremskrivning af befolkningens arbejdsmarkedstilknøytning - Socioøkonomisk fremskrivning 2019.

Ændret alderssammensætning koster knap 30 mia. kr. frem til 2030

Finansministeriet har regnet på, hvad den ændrede demografiske sammensætning frem mod 2030 betyder for de offentlige finanser – det såkaldte demografiske træk. Det demografiske træk er pejlemærke for, hvor meget det offentlige forbrug skal stige for at opretholde det nuværende serviceniveau i fremtiden – på trods af den ændrede befolkningssammensætning.

Figur 4 nedenfor viser det demografiske træk i 2020 til 2030. Den er opdelt i forskellige aldersgrupper, så man kan se, hvor meget udviklingen i hver aldersgruppe udgør af det samlede demografiske træk.

Figur 4: Demografisk træk i perioden 2021-2030 fordelt på aldersgrupper

Kilde: Svar på Finansudvalgets spørgsmål nr. 283 (Alm. del) af 24. juni 2020 og spørgsmål nr. 582 (Alm. del) af 24. april 2019.

Note: Størrelsen af det samlede demografiske træk kommer fra svar på spørgsmål nr. 283 i 2020. Fordelingen på aldersgrupper er antaget den samme som i svaret på spørgsmål 582 i 2019.

Det demografiske træk på de offentlige finanser vil være omkring 29 mia. kr. frem til 2030⁴. Det er væksten i aldersgruppen 70 år og ældre, der står for det suverænt største træk på de offentlige finanser. Finansministeriet forventer, at væksten i denne aldersgruppe vil øge de offentlige udgifter med 23 mia. kr. perioden 2021-2030, hvis man skal opretholde det serviceniveau, vi har i den offentlige sektor i dag. Af de 23 mia. kr. står stigningen i antallet af borgere over 80 år for langt størstedelen – nemlig hele 20 mia. kr.

⁴ I Finansministeriets beregninger af det demografiske træk tages der ikke højde for eventuelle produktivitetsforbedringer.

Det demografiske træk på de offentlige finanser vil være omkring 29 mia. kr. frem til 2030.

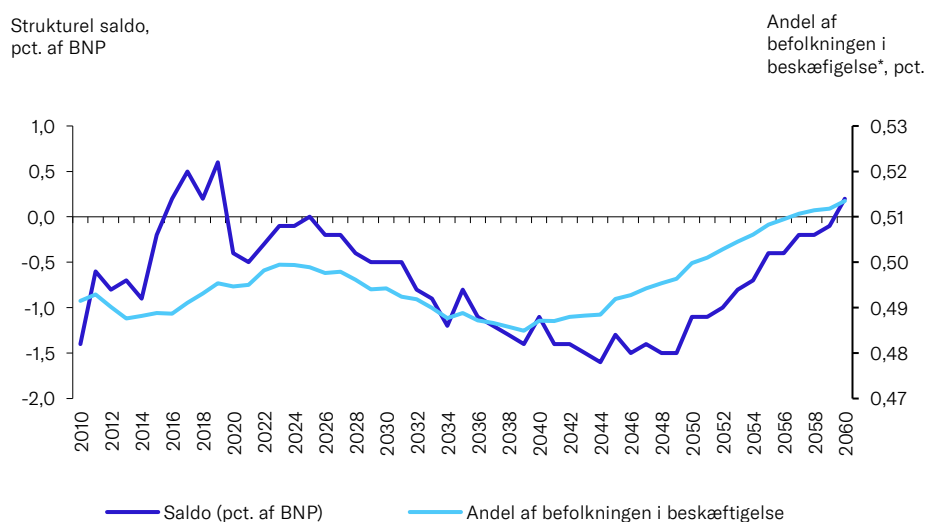
Ældre over 80 år står for 20 mia. kr. af det samlede demografiske træk på 29 mia.

Underskud på den strukturelle saldo

Den strukturelle saldo er et vigtigt finanspolitisk instrument. Det er et mål for det offentlige indtægter og udgifter, når man forsøger at rense for midlertidige påvirkninger som fx konjunkturer.

I takt med at andelen af befolkningen i beskæftigelse falder, forværres underskuddet på den strukturelle saldo, se figur 5.

Figur 5: **Strukturel saldo og andel af befolkningen i beskæftigelse, 2010-2060**

Underskuddet på den strukturelle saldo stiger i takt med at beskæftigelsen falder.

Kilde: Finansministeriet (2020): "DK2025 - en grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi" og egne beregninger.

Note: Beskæftigelsen er angivet som den strukturelle beskæftigelse.

Sammenhængen mellem underskuddet på den strukturelle saldo og beskæftigelsen skyldes, at velfærdsudgifter hovedsageligt er finansieret af indkomstskatter. Færre personer i beskæftigelse betyder færre skatteindtægter, mens flere personer uden for arbejdsmarkedet øger velfærdsudgifterne.

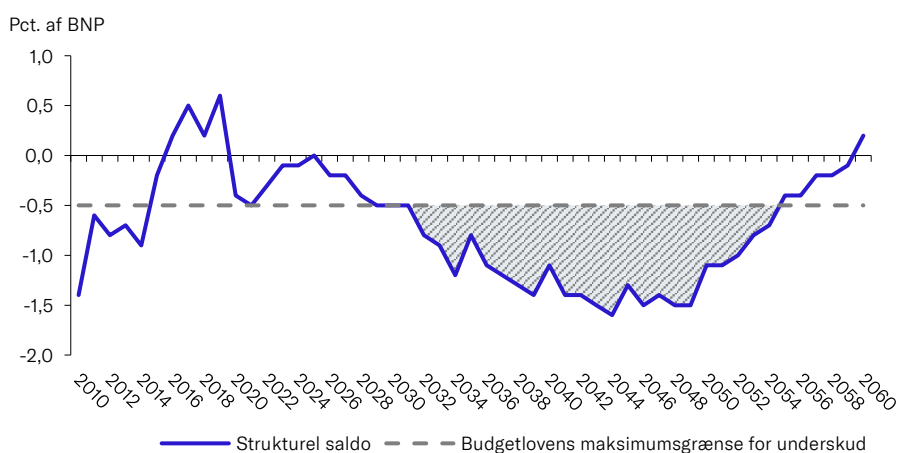
Ubalancen på den strukturelle saldo forsvinder først, når vi når ind i 2050'erne. Det skyldes, at levetidsindekseringen⁵ af pensionsalderen slår fuldt ud på det tidspunkt (levetidsindekseringen er et udtryk for, at den stigende levetid i befolkningen afspejler sig i flere år på arbejdsmarkedet og dermed en højere pensionsalder).

⁵ Principperne for levetidsindeksering af folkepensionsalderen er en del af Velfærdsforliget fra 2006.

Hængekøjeproblemet

Ifølge Finansministeriets seneste fremskrivninger vil der fra perioden ca. 2025-2060 være underskud på den strukturelle saldo, se figur 6. Det øger den offentlige bruttogæld (ØMU-gælden) til godt 60 pct. af BNP.⁶

Figur 6: **Udvikling i den strukturelle saldo, 2010-2060**

Kilde: Finansministeriet (2020): "DK2025 - en grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi".

Note: Den stiplede linje viser Budgetlovens maksimumunderskud på den strukturelle saldo på -0,5 pct.

Figur 6 viser også Danmarks såkaldte hængekøjeproblem. Hængekøjeproblemet har fået sit navn efter formen på grafen, der viser, at vi i en periode har underskud på den strukturelle saldo. I en del af perioden vil underskuddet være så stort, at det overskrider Budgetlovens⁷ underskudgrænse på -0,5 pct. af BNP (det skraverede område i figuren).

En lang årrække med strukturelle underskud, der bryder med Budgetloven, er ikke i overensstemmelse med Finanspagten.⁸ I en situation uden reformer, der øger arbejdsudbuddet og dermed beskæftigelsen, kan skattestigninger og/eller velfærdsforringelser blive nødvendige for at løse hængekøjeproblemet.

Underskuddet på den strukturelle saldo kommer i en årrække til at være større end 0,5 pct. – og overskrider dermed Budgetlovens grænse.

⁶ Finansministeriet (2020): "DK2025 - en grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi".

⁷ Budgetloven er en lov vedtaget i Folketinget i maj 2012. Den indeholder bl.a. krav om balance på de offentlige finanser.

⁸ Finanspagten er en aftale mellem en række af EU-landene, som trådte i kraft i 2013.

DANSK ERHVERV

Børsen

1217 København K

www.danskerhverv.dk

info@danskerhverv.dk

T. + 45 3374 6000

Dansk Erhverv er erhvervsorganisation og arbejdsgiverforening for et af verdens mest handlekraftige erhvervsliv.

I Dansk Erhverv arbejder vi hver dag for, at Danmark bliver verdens bedste land at drive virksomhed i. Til gavn for arbejdspladser, velstand og Danmark i fremgang.